

Наталія Мех

ПОБОЖНО – ПО-БОЖОМУ

Перше, що згадується, коли чуєш слово *по-божому*, то це речення «*По-божому жити – людям служити*». Але ж все не так велично та піднесено в мовній практиці. Літературні зразки

засвідчують і інші приклади вживання цього слова: *Крав він по-божому, якийсь фунт-два на пудові, не більше* (М. Стельмах). Що ж означає прислівник *по-божому* і чим відрізняється його значення від іншого, співзвучного з ним прислівника *побожно*? Тобто спробуємо з'ясувати, як розрізняється значення кожного з цих паронімів.

Допоможе нам Словник української мови в 11-ти томах. У ньому прислівник *по-божому* означає 'як годиться, як слід; добре', пор.: *Весілля першого дня – ото тільки весілля!.. Все якось по-божому: весело, гарно, неначе веснянок дівчата грають* (І. Нечуй-Левицький); 'чесно, справедливо, без кривди': *Хто вік по-божому прожив, Нікому зла і кривди не чинив, Того до смерті будуть поважати І добрим словом поминати* (Л. Глібов); *Олександр знову прочитав приговор, і ще дужче сколихнулися селянські голови й голоси. – Оце по-людському і по-божому... – Коли ж будемо землю ділити?* (М. Стельмах). Також *по-божому* вживається у значенні 'потроху, не дуже багато'. У СУМ має позначку *розм.*

У художній літературі натрапляємо на приклади, де синонімами виступають слова *по-божому* та *по-християнському*, пор.: – *Та ти не лайся без толку, не лайся. А от узав би та по-християнському, та по-божому* *опреділив би її на службу куди-небудь* (Г. Хоткевич).

Ще один синонім, семантично пов'язаний із висловами *по-християнському*, *по-божому*, знаходимо у П. Куліша, пор.: *Закричали страшним криком/ Всі луги й діброви/ Та й замовкли, – ведуть люде/ Тихії розмови,/ Як по-божому, святому/ Жити на Україні,/ Осягати під левади/ Вольні займанщини.*

Як паронімічний вислів, співвіднесений із прислівником *по-божому*, вживається слово *побожно*. Це прислівник, утворений від прикметника *побожний*, напр.: *І хай бог милує й не допускає, – стиха побожно* *промовила вона, оглядаючи куряву* (С. Васильченко); *Евеліна підвелася. Побожно* *перехрестилась і вийшла з каплиці* (Н. Рибак); *Маланка, заклавши руки, побожно* *слухала оповідання про те, скільки привезено цегли, яке й чому забраковане дерево* (М. Коцюбинський).

Для заглиблення у семантику слова *побожно* пропонуємо розглянути і слова *побожний* та *побожність*. Так, *побожний*

має таке значення 'який ревно виконує всі релігійні обряди; віруючий', пор.: **Побожний** аскет вік в пустині прожив І молитвою й постом богині служив (І. Франко); 'властивий релігійній, віруючій людині': Газдиня вже вчиняє паску. Місить тісто з **побожними** думками, стараючись знати від себе всяку злість і нечисть (Г. Хоткевич); 'пов'язаний з релігією; церковний': Зоня увійшла в кімнату, співаючи **побожний** гімн (Леся Українка); Коли перші [старі] співали до захрипу **побожні** пісні, то молодь переплітала їх світськими, часто не зовсім пристойними коломийками (І. Вільде). Також **побожний** – це 'сповнений найщирішої шани, безмежно відданий; благоговійний, шанобливий': Громада перешиптується, з **побожним** подивом поглядаючи на Руфіна і Прісциллу (Леся Українка); Бальзак придивлявся до розчервоного обличчя молодого письменника. Йому подобався **побожний** погляд, яким той дивився на нього (Н. Рибак).

Побожність – абстрактний іменник, співвідносний з прикметником **побожний**, пор.: Наймичка Килина вияснила собі Надину **побожність** трохи інакшими мотивами (А. Кримський); З солодким стисканням серця, з трепетом **побожності** припадала вона устами не тільки до холодного металу [хреста], але й до м'якої руки о. Василя (М. Коцюбинський); Гриша чесно примірявся оком, щоб роздавати [їжу] однаково, щоб вистачило всім. Угорці дивилися на нього майже з **побожністю** (О. Гончар).

Прислівник **побожно**, іменник **побожність** співвідносні за своїм значенням із прислівником **по-божому**, проте прислівникове слово **побожно** має іншу сполучуваність на зразок: **побожно** слухати, **побожно** брати і означає 'шанобливо', 'уважно' тощо. Пор.: Ларіон Денисенко **побожно** перехрестився на далекий дзвін і, прислухаючись до своїх думок, що тривожили його, непевно промовив... (М. Стельмах); Берить же, поштарі, до рук **побожно**/ оцей мій лист як всі такі листи,/ щоб з материнських серць краплину кожному/ синам на бій, як зброю, донести! (Н. Забіла); Всі зацікавлені,/ навіть врівноважені,/ скептичні, завжди стримані знавці./ А потім обережно і **побожно**/ обтерли пил,/ дивлялися в мазки,/ вивчали фарби, школу і манеру (Л. Костенко).

Отже, перш ніж ужити кожне з названих слів-паронімів, бажано усвідомити, що саме воно означає та яка сполучуваність доречна в тому або іншому конкретному випадку.